

Alfonsas Motuzas  
(1955–2019)  
Vilniaus Signatarų  
namuose vykusiame  
knygos „Žemaičių  
Kalvarijos kalnai.  
Maldynas ir giesmy-  
nas“ pristatyme  
2012 m. Fotografas  
Alvydas Strička



*fleita; tai ypač populiari miestietiškoje parapijoje [...]*“.

Kokia tikimybė, kad ši Žemaičių Kalvarijos kalnų giedojimo tradicija bus gyvybinga ir ateityje?

Pasak pareiškėjų, jai išsilaikyti turėtų padėti tai, jog Telšių vyskupijos hierarchai ragina vyskupijos kunigus ir tikinčiuosius parapijų bendruomenėse didesnėse ir mažesnėse grupelėse Žemaičių Kalvarijos kalnus giedoti Gavėnios metu, šermenyse, mirusiųjų minėjimuose, Motinos bei Tėvo dienose, Visų Šventųjų ir Vėlinių proga. Apie šios tradicijos tęstinumo svarbą skleidžiama žinia tikslinėms grupėms (katalikų tikybos, etikos, lietuvių kalbos ir literatūros mokytojams, kultūros darbuotojams) organizuojamuose seminaruose. Šie klausimai analizuojami ir mokslinėse konferencijose. Giedojimo tradicijų sklaida vyksta ir vykdant edukacines veiklas. Šioje srityje jau yra nemažai nuveikęs Klaipėdos etnokultūros centras, kuris organizuoja edukacinius renginius „Tradiciniai giedojimai“, folkloro festivalio „Parbėg laivelis“ metu rengia tradicinius giesmių vakarus.

Telšių vyskupija rūpinasi, kad esant poreikiui būtų pakartotinai išleidžiami Žemaičių Kalvarijos kalnų maldynai / giesmynai, kad juos turėtų galimybę įsigyti visi pageidaujantys.

Daug kuo prie šios tradicijos išsaugojimo turėtų prisidėti ir tai, jog ji įtraukta į Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą. Jau vien tas faktas, kad Telšių vyskupystės žmonės palaikė paraiškos rengimą ir prisidėjo teikdami reikiamą informaciją, rodo, jog jie supranta tradicijos vertę ir būtinybę ją puoselėti. Paraiškos teikėjai, tradiciją praktikuojančios bendruomenės, kolektyvai, šeimos priima ir atsakomybę už jos tęstinumą.

Tokį apsisprendimą dar prieš paraiškos teikimą Sąvadui paskatino kitų šalių pamaldumo praktikų tyrinėtojų palaikymas ir paskatinimas siekti vertybės pripažinimo šalies ir tarptautiniu mastu - Žemaičių Kalvarijos kalnų giedojimo tradicija 2018 m. buvo pristatyta Briuselyje įvykusioje „Europos krikščioniškojo paveldo konferencijoje“, o 2019 m. Gruzijoje surengtoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Folkloras ir sakralinė muzika“.

2019 rugpjūčio 2–4 dienomis Žemaičių Kalvarijoje vyko pirmasis Lietuvoje tarptautinis liaudies giesmininkų festivalis-stovykla „Giedu giesmelę“, kurioje dalyvavo 10 kolektyvų (iš viso apie 100 žmonių). Jie susipažino su Kalnų giedojimo ištakomis, tradicija, mokėsi Kalnų giesmių. Esant galimybei, tokius renginius yra planuojama organizuoti kasmet.

## Vincentas Juzumas apie Kalvarijų įsteigimą Žemaičių Kalvarijoje

*Vincentas Juzumas 1899 m. „Žemaičių vyskupystės aprašyme“ (lietuvių kalba 2013 m. išleido Varniuose veikian-  
tis Žemaičių vyskupystės muziejus) nurodo (p. 260–262):*

„Vysk. Jurgis Tiškevičius, nuo seno ketindamas kur nors Žemaitijoje įrengti Kalvarijas, vizituodamas savo vyskupijos bažnyčias apžiūrinėjo įvairias vietas ir ieškojo tam tinkamos vietos. Tačiau niekur negalėjo rasti tokios vietovės, kuri atitiktų poreikius. Kai su tokiomis mintimis atvyko į Gardus, apžiūrindamas šią vietovę suprato, kad ji visiškai tinka šiam reikalui. Todėl jis nutarė Garduose įrengti Kalvarijas, o tam palanki buvo ir [turima] žemės nuosavybė. Nes kas iš gyventojų norėtų paaukoti šiam reikalui keletą valakų žemės? Taigi išrinkęs gražią vietą ant kalvelės prie Varduvos upės, jis liepė pastatyti ant jos nemažą bažnyčią o pats ėmė stengtis iš Jeruzalės gauti Šventosios Žemės. Kai 1636 m. bažnyčia jau buvo pastatyta ir Šventoji Žemė atvežta, į Gardus atvykęs pats vysk. Tiškevičius apžiūrėjo kalnus, planavo, išmatavo plotus. Jis labai prižiūrėjo, kad atstumas nuo vienos iki kitos stoties [...] atitiktų reikiamą Kristaus žingsnių skaičių, įveiktą einant Jam Kryžiaus kelią į Kalvarijų kalną. Pažymėjęs atitinkamas vietas stotims, jis iš karto liepė pastatyti jose 19 medinių koplyčių.

1638 m., liepos pradžioje, nustatytą įvesti Kryžiaus kelią dieną, iš visos vyskupijos susirinko gausus dvasininkų būrys ir tūkstančiai įvairių luomų žmonių. Pagaliau tą rytą atvyko ir vysk. Jurgis Tiškevičius su savo palyda. Tada buvo išklaustytos šventos išpažintys, atlaikytos Mišios ir po uolaus pamokslo [...] visi „pajudėjo link numatytų koplyčių. Vysk. Tiškevičius, kaip pasakoja padavimas, pats savo ranka eidamas nuo koplyčios iki koplyčios paberdavo ant takelių šv. iš Jeruzalės atvežto smėlio, o daugelyje vietų net keliais eidamas. Juo sekė ir visi dvasininkai bei žmonės. Taip ir vėliau ilgą laiką pamaldūs žmonės, keliais eidami, įveikdavo šį Kryžiaus kelią, Kalvarijų kalnais vėliau pavadintą. [...] Netrukus to paties vyskupo nurodymu buvo sukurtos ir atspausdintos žemaičių kalba kiekvienai stočiai maldos, egzortai ir giesmės, kurios apeinant Kalvarijų kalnus dar ir šiandien naudojamos. [...]

Didžiosios Kalvarijos atlidai kadaise Apaštalų Sosto buvo suteikti kelioms dienoms. Šv. Tėvas Pijus VI dominikonų prašymu 1789 m. birželio 19 d. išduota bule pratęsė juos iki 12 dienų ir kiekvienai jų dienai suteikė visuotinius atlidus. Šie atlidai vadinami *Magna Kalwarya* – Didžioji Kalvarija. Ji prasideda liepos 1 d., o baigiasi to paties mėnesio 12 d. [...]